

DOI : 10.33274/2079-4835-2021-23-2-45-53

УДК 373.5.016:811

Удовіченко Г. М.,
канд. пед. наук

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна, e-mail: udovichenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3731-0857

Ткаченко К. В.,
вчитель

Криворізька Центральна-Міська гімназія, Криворізької міської ради Дніпропетровської обл., Кривий Ріг, Україна, e-mail: tkachenkokaterina75@ukr.net

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

UDC 373.5.016:811

Udovichenko H. M.,
PhD in Pedagogical sciences

Mykhailo Tuhon-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade, Ukraine, e-mail: udovichenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3731-0857

Tkachenko K. V.,
Teacher

Kryvyi Rih Central Town Gymnasium of Kryvyi Rih City Council in Dnipropetrovsk Oblast, Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: tkachenkokaterina75@ukr.net

METHODS OF FORMATION OF SENIOR STUDENTS' INTERCULTURAL COMPETENCE IN THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Мета. Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні методики формування міжкультурної компетентності старшокласників на уроках англійської мови.

Методи. Вирішення поставлених завдань здійснювалось за допомогою використання таких методів, як: аналіз та узагальнення наукової й навчально-методичної літератури з проблем дидактики; системний аналіз; поєднання історичного й логічного методів у дослідженні; виокремлення підсистем складних об'єктів та їх системний аналіз, цілісні, інтегральні підходи до дослідження педагогічних явищ.

Результати. Вважається, що у формуванні міжкультурної компетенції повинно бути постійне моделювання міжкультурного діалогу. Як у будь-якому діалозі, тут важливим фактором є психологічна установка на взаємність, взаємо-розуміння та готовність іти на поступки. Діалог спрямований на зближення і взаємне збагачення комунікантів. Діалог культур передбачає визнання рівноправності, визнання комунікантами права на існування іншої системи світогляду, її рівноправність із власною. Він спрямований на розширення духовного та культурного світогляду, засвоєння загальнолюдських цінностей, розвитку образного мислення, набуття емоційного досвіду.

Досконале володіння мовним матеріалом — одна із передумов успішного спілкування представників двох різних культур. Опанування багатствами фразеологічного фонду мови має велику цінність в навчанні іноземної мови не лише тому, що фразеологія прикрашає мову і робить її емоційною та образною. Вибір мовного матеріалу, укладання завдань для формування міжкультурної компетенції засобами іноземної мови в процесі її навчання — актуальні завдання, які потребують вирішення. Розвиток міжкультурної компетенції учнів на уроках англійської мови є однією з найефективніших методик навчання іноземних мов, що ставить за мету формування в учнів змістовного сприйняття та розуміння іноземної мови, володіння мовним матеріалом для побудови власних висловлювань. Введення елементів культури у процес викладання англійської мови є необхідною потребою сьогодення, оскільки усвідомлення та від-

окремлення ознак відмінностей різних культур, толерантне ставлення до цих відмінностей стимулює лінгвістичний, когнітивний та соціальний розвиток учнів.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, старшокласники, уроки англійської мови

Постановка проблеми. Знання іноземних мов відіграє важливу роль в житті сучасної людини, воно допомагає долати мовні, комунікативні, політичні й економічні бар'єри і вже не мислиться окремо від знання культури, так як культурна складова — невід'ємна частина навчання іноземної мови на сучасному етапі розвитку освіти.

Звернення до наукової парадигми міжкультурної комунікації в педагогічній науці обумовлено цілим рядом об'єктивних обставин, серед яких найбільш значущими є: необхідність для людини вміти співіснувати в загальному життєвому світі, що означає бути здатним будувати взаємо-вигідний діалог з усіма суб'єктами цього загального життєвого простору, вміти наводити гуманітарні міжкультурні мости між представниками різних професій, культур. Важливу роль в цьому відіграє мова, виступаючи єдиною можливим інструментом, за допомогою якого і стає реальністю формування порозуміння і взаємодії між представниками різних мовноетнічних спільнот.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Мовна і культурна компетенція (лінгвокультурологічна) є разом із мовленнєвою складовими міжкультурної компетенції, яка останнім часом є одним із актуальних питань мовознавчої науки (Лоос Г., Опаріна О., Тер-Мінасова С., Єлізарова Г. та ін.), психологічних аспектів міжкультурного спілкування та принципів формування міжкультурної компетенції (Єлізарова Г., Торосян О.), формування міжкультурної компетенції на матеріалі різномовних мовних одиниць (Бакуліна Н., Гренарова Р., Осадча Т.).

Аналіз наукової літератури свідчить, що у наукових студіях останніх десятиліть спостерігаємо тенденцію до активного вивчення сутності й змісту міжкультурної компетенції. Філософський аспект цієї проблеми представлений у працях М. Бахтіна, В. Біблера, О. Єгоричева, А. Садохіна та ін. Міжкультурну компетенцію в основному розглядають у теорії і практиці мовної освіти, залишаючи без належної уваги інші психолого-педагогічні аспекти.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні методики формування міжкультурної компетентності старшокласників на уроках англійської мови. Вирішення поставлених завдань здійснювалось за допомогою використання таких методів, як: аналіз та узагальнення наукової й навчально-методичної літератури з проблем дидактики; системний аналіз; поєднання історичного й логічного методів у дослідженні; виокремлення підсистем складних об'єктів та їх системний аналіз, цілісні, інтегральні підходи до дослідження педагогічних явищ.

Виклад основного матеріалу. Вважається, що у формуванні міжкультурної компетенції повинно бути постійне моделювання міжкультурного діалогу. Як у будь-якому діалозі, тут важливим фактором є психологічна установка на взаємність, взаєморозуміння та готовність йти на поступки. Діалог спрямований на зближення і взаємне збагачення комунікантів. Діалог культур передбачає визнання рівноправності, визнання комунікантами права на існування іншої системи світогляду, її рівноправність із власною. Він спрямований на розширення духовного та культурного світогляду, засвоєння загальнолюдських цінностей, розвитку образного мислення, набуття емоційного досвіду.

Міжкультурний діалог має за мету формування та вдосконалення міжкультурної комунікації, що означає здатність особистості вступати в діалог із представниками

інших культур, сприймати співрозмовника, виразити себе й досягти взаєморозуміння, уникати відчуження й конфлікту. Таким чином, навчання іноземної мови має бути спрямоване на формування ціннісної орієнтації індивідууму на рівноправний діалог мов і культур. Культурна особа має бути толерантною до проявів чужої культури.

Згідно із трактуванням М. Бахтіна, культура є там, де є дві, як мінімум, культури. Культура як предмет навчання в процесі оволодіння іноземною мовою не одномірною. Вона існує в трьох вимірах — минулому, теперішньому та майбутньому, які одночасно реалізуються в процесі міжкультурної комунікації. Саме крізь культуру учні пізнають світ людей та філософські принципи. У контексті міжкультурного компоненту навчання культура визначається як поєднання знань та досвіду, яке дозволяє учням бути адекватними учасниками міжкультурної комунікації [6, с. 112].

Процес вивчення мови йде від елементарного — мовних структур — до глобального — пізнання та розуміння культури. Завдання викладача — навчити учнів адекватно спілкуватися із представниками інших культур. Для цього при вивченні іноземної мови треба чітко відокремлювати мовні одиниці, у яких проявляється своєрідна національна культура, і які неможливо зрозуміти так, як її розуміють носії даної мови. Це може відчуватись у всіх випадках спілкування із представниками іншої культури, при читанні преси, публіцистики, художньої літератури тощо. Такими лексичними одиницями Г. Томахін називає:

- назви реалій — визначення явищ, які характерні для однієї культури та відсутні в іншій;
- топоніми — географічні назви;
- антропоніми — імена людей (у першу чергу, це імена історичних та державних діячів);
- етнографічні реалії — їжа, одяг, свята, транспорт, гроші;
- реалії освітньої системи;
- культурні реалії: театр, кіно, література, музика, мистецтво [2, с. 55].

Також для формування міжкультурної компетенції дуже цікавими є фразеологізми, у яких відображаються національні особливості культури, традицій, стилю життя, історії народу — носія мови. Прислів'я містять у собі мудрість народу, розкривають відношення до оточуючих реалій світу. Таким чином, автентичним текстовим матеріалом відводиться особлива роль при вивченні іноземної мови в контексті міжкультурного комунікації. Саме ці матеріали повністю відображають картину світу носіїв мови, яка вивчається. До таких текстів належать газетні статті, брошури, листи, реклама, програми новин радіо та телебачення, об'яви та інше.

Для ефективного читання іноземною мовою необхідно сформувати базові технології роботи з текстом, які містять вміння:

- ігнорувати невідоме, якщо це не заважає виконанню поставленого завдання;
- прогнозувати та відокремлювати необхідну інформацію;
- читати за ключовими словами;
- працювати зі словником;
- використовувати посилання та коментарі;
- інтерпретувати та трансформувати текст [9, с. 96].

При відборі навчальних текстів необхідно дотримуватися низки вимог щодо їх тематики та проблематики:

- спрямованість на формування необхідних мовних та мовленнєвих навичок та вмінь;
- відповідність віку, інтересам, можливостям, рівню інформаційно-аналітичних та когнітивних умінь учнів;

— сприяння їх адекватній соціалізації в умовах міжкультурного спілкування.

Найнеобхіднішим для формування міжкультурної компетенції є тренувальні вправи комунікативного та дослідницького характеру. Такими вправами можуть бути:

— опрацювання мовних одиниць та граматичних структур у діалогових ситуаціях (наприклад, комунікація в аеропорту, ресторані, магазині тощо);

— листування електронною поштою, спілкування в чаті, форумі, або навіть по скайпу;

— розв'язання лінгвістичних та лінгвокраїнознавчих завдань (гіпотетична відповідь на дане запитання носія мови, та його можлива реакція);

— дослідницькі та творчі проекти, які перегукуються з вивченими темами;

— аналіз автентичних матеріалів (преса, кіно та центральне телебачення) [9, с. 97].

Структуру міжкультурної компетенції складають знання, відношення й уміння, а також мовний матеріал, текстовий матеріал і система завдань спрямовану на формування навичок міжкультурного спілкування. Знання про сутність феномену культури та особливості відображення різних культур у мові й мовленні старшокласники отримують шляхом виконання різноманітних завдань з аналізу мовного матеріалу. Зміст навчання іноземної мови, що направлений на формування міжкультурної компетенції повинен включати в себе специфічний мовний та текстовий матеріал, в якому наявний «культурний компонент значення» [1, с. 261]. Особливо цінними для вирішення цього завдання можуть бути фразеологічні одиниці. Фразеологічні одиниці (ФО) як метафоричні образні тексти акумулюють значну культурну інформацію про ментальність, традиції і звичаї народу-носія даної мови, ілюструють ті чи інші аксіоми поведінки. Фразеологічні одиниці — це «дзеркало, в якому лінгвокультурна спільнота ідентифікує свою національну самосвідомість» [5]. Узагальненість семантики ФО дає можливість виявити підтекстову інформацію, що має, наразі, суттєве значення, та ціннісний компонент — цінність тієї чи іншої настанови для культури народу. Нормативні судження у вигляді ФО можуть бути зведеними до типових аксіом поведінки, що мають переважно моральний або утилітарний характер і виражаються, як правило, через імплікацію.

Так, одним із понять, сприймання яких дуже відрізняється у представників української чи російської та американської спільнот є простір взагалі й поняття особистого простору (*self-space*). Формування уявлення про концепт «*self-space*» у старшокласників, які вивчають англійську мову, можна будувати не лише шляхом пояснення терміну, але й на основі аналізу таких лексичних одиниць як *home*, яка перекладається не лише словом дім, але має глибинне значення: «*home* — великий, з кімнатою для кожного члена сім'ї як відображення великого простору та тенденції до індивідуалізму» [1, с. 262]. Поглиблення розуміння цього поняття можна здійснити через аналіз фразеологізму *My house is my castle*, який вказує не лише на прив'язаність представників цієї культури до домівки, але й схильність до відокремлення себе від інших, бажання невторчання у їхні справи та стійку потребу в усамітненні. Отже, старшокласники мають засвоїти, що при міжособистісному спілкуванні представників української та американської культур слід враховувати дистанцію між співрозмовниками [9, с.98].

Вивчаючи тему «Сім'я», старшокласники, крім вивчення набору лексичних одиниць, мають звернути увагу на відмінність поняття сім'ї в англійській та українській культурах. Для цього варто провести аналіз таких ФО: *a child of love, to start a family, to put somebody over your knee*, які розкривають відмінне від української культури ставлення до народження дітей та їх виховання.

Для формування уявлень про особливості світобачення та поведінки представників американської та британської лінгвокультурних спільнот буде корисним і використання компаративних фразеологізмів: «Культура невіддільна від порівняння, а порівняння від культури, так як порівняння в широкому сенсі — це проблема тотожності й відмінності» [10, с. 113].

Зіставлення, порівняння відомого з невідомим, знайомого з незнайомим є частиною мовної номінації, одним із етапів творення метафори. Порівняння важливе не лише тим, що допомагає досягнути суть предмета чи явища, але й тим, що представляє собою оцінку цього предмета чи явища. Переважна більшість порівняльних ФО мають фольклорне походження, і тому такі мовні одиниці є специфічними для кожної мови. Значна частина компаративних ФО мають антропоцентричний характер.

Так, наприклад, серед англійських фразеологізмів, на відміну від українських, практично відсутні порівняння окремих частин тіла з рослинами. Природна стриманість англійців дозволила зафіксувати і залишити у мові тільки позитивні характеристики зовнішності людини: *(as) like as two peas in a pod, (as) fresh as a rose / daisy*. Прямолинійність висловлювання, яка не характерна представникам британської та американської культури, сприймається ними як грубість. Тому навчання старшокласників ФО з позитивною конотацією покликано спонукати їх уникати в розмові з іноземцями різких суджень, висловлювання критичних зауважень і т. ін. В той же час оскільки порівняння — це «не лише спосіб представлення емоції й оцінки автора повідомлення, але й сигнал для їх виявлення», ФО з негативною конотацією служать для передачі співрозмовникові інтенції негативної оцінки явища чи предмета в досить м'якій, завуальованій формі, що додає мовленню експресивності, яка притаманна більше представникам слов'янських народів, ніж американцям [3, с. 88].

У процесі міжкультурного спілкування комуніканти (учні) вступають у соціальні стосунки, які створюються у певній сфері діяльності, а потреба і бажання спілкуватися виникає у ситуаціях, зумовлених спільною темою вербальної взаємодії. Вибір сфер спілкування має важливе значення для подальшого визначення цілей і завдань навчання, добору ситуацій і текстів для навчальних видів діяльності. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти визначають чотири сфери у контексті головних цілей процесів вивчення та викладання:

- особистісну (сферу власних інтересів), в якій суб'єкт навчання перебуває як приватна особа; центром цієї сфери є помешкання, родина, друзі;
- публічну, в якій суб'єкт навчання діє як член загальної спільноти або певної організації та виконує різноманітні види діяльності з різними цілями;
- професійну, в якій суб'єкт навчання виконує свої посадові чи професійні обов'язки;
- освітню, в якій суб'єкт навчання бере участь в організованому навчальному процесі, особливо у певній освітній установі [3, с. 89].

У зв'язку з тим, що сучасна стратегія навчання іншомовного спілкування учнів середньої школи спрямована на оволодіння мовою у взаємозв'язку з типовими фактами культури народу, носія цієї мови, то уявляється необхідним говорити про культурологічну (соціолінгвістичну і лінгвокраїнознавчу) інформацію, у межах якої передбачається організовувати іншомовну діяльність.

Вважаємо доцільним будувати процес формування іншомовної комунікативної компетентності від мовлення до мови у процесі організованого цілеспрямованого спілкування. На їхню думку, до змісту навчання іноземної мови входять такі компоненти як-от:

- лінгвістичний, який включає мовний матеріал (відібраний фонетичний, граматичний й лексичний мінімуми), мовленнєвий матеріал (зразки ситуативно-тематич-

но обумовлені мовленнєві висловлювання різної тривалості: речення, фрази, діалоги, монологічні висловлювання), за допомогою яких відбувається процес спілкування; до цього ж компоненту фахівці відносять лінгвокраїнознавчий аспект, який допомагає ознайомитися з природними, історичними реаліями, духовними цінностями країни, мова якої вивчається, а відтак, виховна мета навчання знаходить свою реалізацію;

— психологічний, оскільки користування мовою як засобом міжкультурного спілкування вимагає формування необхідних навичок і вмінь;

— методологічний, що означає необхідність навчати учнів раціональних прийомів пізнавати нову мову, формувати навички та вміння користуватися нею як засобом спілкування, розвивати здатність до самостійної діяльності, а також вміння працювати з довідковою літературою [3, с. 90].

Отримання лінгвокультурологічних знань на уроках іноземної мови органічно поєднується з оволодіннями навичками міжкультурної комунікації. Використання таких інтерактивних методів міжкультурного навчання, як гра, змагання, бесіда, командна співпраця, робота у діадах і тріадах тощо, сприяє розвитку в учнів уміння міжкультурної комунікації та вирішення конфліктів [8]. У процесі спілкування, зіставлення різних точок зору вчителі намагаються виховувати в учнів поважливе ставлення до іншої думки, сприйняття різномудства всередині групи як позитивного явища, розуміння важливості існування різних підходів до вирішення проблеми.

Російський лінгвіст Й. Стернін пропонує визначити дієвість мовленнєвого впливу з огляду на такі фактори:

— досягнення поставленої мети (цілей);
— збереження балансу стосунків зі співрозмовником, тобто комунікативної рівноваги, відведення співрозмовникові в процесі спілкування ролі, не нижчої за його соціальною роллю та уявленням про його власну гідність [4, с. 55–56].

Комуніканти (учні) можуть мати різну мету:

— інформаційну — донести свою інформацію до відомо співрозмовника;
— предметну — отримати дещо, дізнатись про щось, змінити поведінку співрозмовника;
— комунікативну — сформувати певні стосунки зі співрозмовником [6].

Кожен учень має свій власний репертуар засобів і способів досягнення комунікативних цілей. Розвиток комунікативної події може бути різним: від гармонійного, кооперативного до дисгармонійного, конфліктного. Вибір варіанта залежить від типу особистості учасника спілкування, його комунікативного досвіду, комунікативної компетентності, комунікативних настанов, комунікативних переваг.

Активізація свідомої, творчої, пошукової діяльності учнів, яка базується на використанні лінгвокраїнознавчих знань, підвищує практичний, загальноосвітній, виховний та розвиваючий потенціал навчання іноземних мов. Важливо враховувати і дидактичні фактори, зокрема потенційні можливості соціокультурного мовленнєвого матеріалу для здійснення виховання дитини його засобами: вчити її бути ввічливою, чемною, толерантною, стриманою в оцінках, дати їй можливість користуватися необхідним мінімумом мовленнєвих формул етикету для висловлювання деяких соціолінгвістичних нюансів мовлення в ситуаціях, що моделюються на уроках, навчити її адекватно реалізовувати мовленнєві наміри. Наприклад:

1) Привітання: *Good morning! Good afternoon! Good evening! Hello! How do you do? How are you?*

2) Прощання: *Good-bye! See you tomorrow! Bye-bye! See you soon!*

3) Знайомство: *My name is... What's your name? This is... Meet... Nice to meet you. I'm so glad to meet you.*

4) Вдячність: *Thank you. Thank you very much. Thanks. You are welcome. Not at all. Don't mention it.*

5) Вибачення: *Sorry. Are you OK? I'm sorry. I'm really sorry. That's all right. Never mind.*

6) Схвалення: *Well done. Good. Great. Wonderful. Fine. Nice. Lovely.*

До невербальних аспектів розвитку компетенції належать елементи кінесики (національно обумовлені жести), проксемики (відстань між комунікантами), фонації (акустичні характеристики мовлення, вигук, звуко-наслідування).

Важливими напрямками роботи з метою формування та розвитку міжкультурної компетенції учнів на уроках англійської мови є:

- вдосконалення звуковимови учнів;
- збагачення активного і пасивного словникового запасу школярів;
- уміння декодувати графічні символи та розуміти текстовий матеріал;
- уміння сприймати на слух зміст іншомовного текстового матеріалу;
- оволодіння усним спілкуванням (у формі діалогічного (полілогічного) та монологічного висловлювань);
- послідовний і логічний виклад думок.

Формування міжкультурної компетенції не є однобічним процесом, спрямованим лише на засвоєння у старшокласників знань про іншомовну культуру та формування уміння спілкуватись з її представниками. Міжкультурне спілкування — це не етноцентричне спілкування, в якому представник однієї лінгвокультурної спільноти слідує природним для себе правилам спілкування, а інші учасники підкоряються цим правилам. Також міжкультурне спілкування не є свого роду сумою мовно-психологічних особливостей спілкування представників різних культур. Це процес, спрямований на вироблення «єдиного, швидше за все нового для всіх учасників акту спілкування, значення всіх дій, що здійснюються і сприймаються, та їхніх мотивів» [7]. Тому аналіз усіх мовних засобів, особливо фразеологізмів, має включати в себе порівняння із одиницями рідної мови, які в цьому випадку служать засобом формування особистості та національного характеру.

Кінцевою перевіркою формування міжкультурної компетенції учнів повинен бути не тест із вивченого матеріалу, а захист проекту з відповідями на запитання.

Таким чином, процес формування міжкультурної компетенції на уроках іноземної мови повинен включати в себе такі компоненти, як:

- формування достатнього рівня знань про національну культуру країни, мова якої вивчається;
- формування адекватного та толерантного сприйняття іноземної мови та реалій;
- практичне відпрацювання міжкультурної комунікації.

Висновки. Досконале володіння мовним матеріалом — одна із передумов успішного спілкування представників двох різних культур. Опанування багатствами фразеологічного фонду мови має велику цінність в навчанні іноземної мови не лише тому, що фразеологія прикрашає мову і робить її емоційною та образною. Відбір мовного матеріалу, укладання завдань для формування міжкультурної компетенції засобами іноземної мови в процесі її навчання — актуальні завдання, які потребують вирішення. Розвиток міжкультурної компетенції учнів на уроках англійської мови є однією з найефективніших методик навчання іноземних мов, що ставить за мету формування в учнів змістовного сприйняття та розуміння іноземної мови, володіння мовним матеріалом для побудови власних висловлювань. Введення елементів культури у процес викладання англійської мови є необхідною потребою сьогодення, оскільки

усвідомлення та відокремлення ознак відмінностей різних культур, толерантне ставлення до цих відмінностей стимулює лінгвістичний, когнітивний та соціальний розвиток учнів.

Список літератури

1. Барышников Н. В. Параметры обучения межкультурной коммуникации в средней школе. *Иностранные языки в школе*. 2002, № 2. С. 28–32.
2. Бацевич Ф. С. Основы коммуникативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 342 с.
3. Берегова О. М. Комунікація в соціокультурному просторі України: технологія чи творчість? Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2006. 388 с.
4. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура. Москва, 1993. 254 с.
5. Гальскова Н. Д. Межкультурное обучение: проблема целей и содержание обучения иностранным языкам. *Иностранные языки в школе*. 2004. № 1. С. 7.
6. Гальскова Н. Д., Гез Н. И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика. Москва : Издательский центр «Академия», 2007. 336 с.
7. Грушевицкая Т. Г., Попов В. Д., Садовин А. П. Основы межкультурной коммуникации: учебник для вузов / под ред. А. П. Садовина. Москва, 2002. С. 35.
8. Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации. Москва: Русский язык, 2002. 272 с.
9. Першукова О. Сприяючи міжкультурному вихованню. *Іноземні мови*, 2013. № 1. С. 96–98.
10. Томахин Г. Д. Лингвистические аспекты лингвострановедения. *Вопросы языкознания*, 2010. №3. С. 113–115.

References

1. Baryshnikov, N. V. (2002). *Parametry obucheniya mezhkul'turnoy kommunikatsii v sredney shkole* [Parameters of teaching intercultural communication in secondary school]. *Inostrannyye yazyki v shkole* [Foreign Languages at School], no. 2, pp. 28–32.
2. Batsevych, F.S. (2004). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky* [Fundamentals of communicative linguistics]. Kyiv, Academy Publ., 342 p.
3. Berehova, O. M. (2006). *Komunikatsiia v sotsiokulturnomu prostori Ukrainy: tekhnolohiia chy tvorchist?* [Communication in the socio-cultural space of Ukraine: technology or creativity?]. Kyiv, Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music Publ., 388 p.
4. Vereshchagin, E. M., Kostomarov, V. G. (1993). *Yazyk i kul'tura* [Language and Culture]. Moscow, 254 p.
5. Gal'skova, N. D. (2004). *Mezhkul'turnoe obuchenie: problema tseley i sodержanie obucheniya inostrannym yazykam* [Intercultural learning: the problem of goals and the content of teaching foreign languages]. *Inostrannyye yazyki v shkole* [Foreign Languages at School], no. 1, pp. 7.
6. Gal'skova, N. D., Gez, N. I. (2007). *Teoriya obucheniya inostrannym yazykam. Lingvodidaktika i metodika* [Theory of teaching foreign languages. Linguodidactics and Methodology]. Moscow, Publishing Center «Academy», 336 p.
7. Grushevitskaya, T. G., Popov, V. D., Sadovin, A. P. (2002). *Osnovy mezhkul'turnoy kommunikatsii* [Fundamentals of intercultural communication]. Moscow, pp. 35.
8. Gudkov, D. B. (2002). *Teoriya i praktika mezhkul'turnoy kommunikatsii* [Theory and practice of intercultural communication]. Moscow, Russkiy Yazyk Publ., 272 p.
9. Pershukova, O. (2013). *Spryiaichy mizhkulturnomu vykhovanni* [Promoting intercultural education]. *Inozemni movy* [Foreign Languages], no. 1, pp. 96–98.

10. Tomakhin. G. D. (2010). *Lingvisticheskiye aspekty lingvostranovedeniya* [Linguistic aspects of linguistic and country studies]. *Voprosy yazykoznaniiya* [Issues of Linguistics], no. 3, pp. 113–115.

Дата надходження рукопису 20.11.2021

Objective. *The objective of the study is to substantiate theoretically the method of forming intercultural competence of high school students in English lessons.*

Methods. *The solution of the tasks was carried out by using such methods as: analysis and generalization of scientific and educational literature on the problems of didactics; system analysis; combination of historical and logical methods in research; separation of subsystems of complex objects and their systematic analysis, holistic, integrated approaches to the study of pedagogical phenomena.*

Results. *It is believed that the formation of intercultural competence should be a constant modeling of intercultural dialogue. As in any dialogue, an important factor here is the psychological attitude to reciprocity, mutual understanding and willingness to make concessions. The dialogue is aimed at rapprochement and mutual enrichment of communicators. The dialogue of cultures presupposes the recognition of equality, the recognition by communicants of the right to the existence of another worldview system, its equality with one's own. It is aimed at expanding the spiritual and cultural worldview, the assimilation of universal values, the development of imaginative thinking, to gain emotional experience. Perfect mastery of language material is one of the prerequisites for successful communication between representatives of two different cultures. Mastering the riches of the phraseological fund of language is of great value in learning a foreign language not only because phraseology embellishes the language and makes it emotional and figurative. Selection of language material, conclusion of tasks for the formation of intercultural competence by means of a foreign language in the process of its learning are urgent tasks that need to be solved. The development of intercultural competence of students in English lessons is one of the most effective methods of teaching foreign languages, which aims to form students' meaningful perception and understanding of a foreign language, mastery of language material to build their own statements. The introduction of elements of culture in the process of teaching English is a necessary need today, because awareness and separation of differences in different cultures, tolerance of these differences stimulates the linguistic, cognitive and social development of students.*

Key words: *intercultural competence, high school students, English lessons.*